

АНОТАЦІЯ

Побережний Д. О. Малі розповіді про Брекзит в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”: наративно-дискурсивний підхід. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 – Філологія (Галузь знань 03 – Гуманітарні науки). – Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна Міністерства освіти і науки України, Харків, 2021.

У дисертації виявлено наративні й дискурсивні властивості малих розповідей про Брекзит, оприлюднених у коментарях до постів провідних Брекзит-спільнот в англійськомовному сегменті соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”.

Мала розповідь є непрототиповим різновидом наративної діяльності, співвідносним із фрагментарними, обривчастими історіями, якими діляться інтернет-користувачі під час спілкування у соціальних мережах.

До вивчення малих розповідей у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”, що є новим об’єктом для лінгвістики, застосовано новітній наративно-дискурсивний підхід, що керується методологічною настановою екологізму. Це є свідченням наукової новизни роботи, основні положення і висновки якої є внеском у розбудову підвалин не лише наратології і дискурсології, але й студій соціальних медіа. У дисертації розкрито специфіку малої розповіді про Брекзит в екологічній системі соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, а саме, розкрито зміст поняття малої розповіді у соціальних медіа, виявлено жанрові різновиди малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”; схарактеризовано наративні виміри аналізованих малих розповідей; надано опис мовним, метаграфемним і візуальним засобам їхнього дискурсивного впливу; виявлено мовні та

позамовні засоби позиціювання суб'єкта малої розповіді про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”.

Результати дослідження мають практичну цінність, що міститься в можливості їхнього використання у лекційних курсах із країнознавства Великої Британії, стилістики та теоретичної граматики англійської мови, загального мовознавства, у спецкурсах із дискурсології, лінгвістики тексту та медіа-лінгвістики, а також у практиці викладання англійської мови та наукових розвідках студентів та аспірантів. Здобуті результати можуть бути використані у роботі психологів, соціологів та педагогів для формування політичної свідомості студентів.

У дисертаційній роботі розкрито зміст поняття інтернет-дискурсу у його співвідношенні з суміжними поняттями комп'ютерного дискурсу, мережевого дискурсу та дигітального дискурсу. З'ясовано, що інтернет-дискурс є гіпонімом до вищезазначених термінів: з технологічного погляду його можна схарактеризувати як електронно-опосередкований комп'ютерний он-лайн дискурс. Уточнено жанрову структуру інтернет-дискурсу, що складається з гіпержанрів, жанрів та субжанрів. До гіпержанрів інтернет-дискурсу уналежнено соціальну інтернет-мережу, сайт, блог та електронну бібліотеку. Серед жанрів інтернет-дискурсу виокремлюються професійний сайт, блог лікаря, блог науковця, сайт благодійної організації тощо. До субжанрів віднесено структурно та змістовно цілісні жанрові утворення – пост, коментар, персональну сторінку, статус і чат.

Зміст термінів “розповідь” та “наратив” розмежовано з позицій посткласичної наратології у такий спосіб: розповідь – це присвячена певній темі дискурсивна подія, в якій конструюється віртуальна дискурсивна особистість оповідача, а наратив – це модель розповіді, що узагальнює абстраговані спостерігачем (співрозмовником, дослідником тощо) характерні риси цієї розповіді.

Комплексний аналіз малих розповідей про Брекзит здійснено за авторською методикою, що поєднує наративний та дискурсний аналіз.

Виявлено наративні ознаки малих розповідей про Брекзит у коментарях до постів у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук”: вони невеликі за обсягом, характеризуються високою швидкістю створення, що зумовлює їхнє наближення до усного модусу дискурсу. Однак вони створюються у письмовому модусі дискурсу, а отже, мають притаманні йому метаграфемні особливості. Мала розповідь може міститися в одному коментарі, а може й поширюватися на низку тематично пов’язаних відповідей на певний пост. Малим розповідям не властиве хронологічно послідовне висвітлення етапів розвитку історії, а їхня структура зазвичай містить не всі компоненти канонічної розповіді. У соціальній мережі “Фейсбук” мала розповідь демонструє залежність від архітекτονіки цього сервісу та є органічним елементом екосистеми інтернет-дискурсу.

Установлено, що субжанрами малих розповідей про Брекзит є останні новини, прогнози та спільні розповіді. Останні новини стосуються подій, що зазвичай відбуваються у день розміщення посту. Останні новини є контекстно залежними, адже оповідач не має можливості змінити тему посту або оповідати про нерелевантні факти та події. Вони є помірними за обсягом та відкритими до коментування. Про належність малої розповіді до останніх новин свідчать специфічні лексичні маркери. Серед малих розповідей-прогнозів розмежовуються загальні та фактичні прогнози. На відміну від останніх новин про Брекзит, прогнози є глобальнішими, стосуються рішень уряду та важливих сфер життя громадян Великої Британії. Спільні розповіді про Брекзит характеризуються розгалуженими міжтекстовими зв’язками. Підсилюючись архітектоною соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”, вони зумовлюють смислову єдність декількох малих розповідей у гілці обговорення (треді), що можуть розташовуватися на одному рівні або на різних. Залежно від цього розмежовуються внутрішні та зовнішні спільні розповіді.

З’ясовано, що малим розповідям про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” притаманні такі наративні виміри: гіперавторство,

оповідність, ситуаційність, нелінійність та гіпертекстуальність. Авторство малих розповідей про Брекзит носить синергетичний характер, перетворюючись на гіперавторство. Цей вимір малої розповіді зумовлює її онтологічний статус як елементу сучасного віртуального світу. Оповідність розповіді співвідносна з зацікавленістю читача. Малим розповідям у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” може бути притаманний високий, помірний або низький ступень оповідності. Ситуаційність малої розповіді є якісним наративним виміром, проте вона піддається кількісному вимірюванню числом знаків уподобання ("лайків"), що можуть позначати схвалення, сміх, подив, сум, злість або впадобу. Вимір нелінійності малих розповідей про Брекзит фокусується на їхніх структурних особливостях, а саме, змінній послідовності розташування малих розповідей (у порядку їхньої актуальності, появи або у хронологічному порядку), замкнену послідовність, багатолінійність та відкритість кінця. Нелінійність є виміром, що висвітлює особливості спільної розповіді, адже вона може виявлятися не лише в межах одного коментарю, але й між окремими коментарями у треді, поділяючись за цим принципом на внутрішню і зовнішню нелінійність. Гіпертекстуальність малих розповідей про Брекзит має переважно мультимодальний характер, втілюючись, зокрема, в інтернет-мемах, алюзіях та прецедентних висловленнях.

Виявлено, що засоби дискурсивного впливу у малих розповідях про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” охоплюють мовні, метаграфемні та візуальні засоби. До мовних засобів дискурсивного впливу належать лексичні (дисфемізми, метафори), морфологічні (займенники, модальні дієслова) та синтаксичні засоби (риторичні запитання, умовні речення, повтори). До найпоширеніших метаграфемних засобів належать знаки оклику, уживання великих літер та три крапки, що служать вираженню невдоволення або іронічного ставлення оповідача. Візуальні засоби дискурсивного впливу малих розповідей про Брекзит скеровані переважно на створення іронічного ефекту, але можуть підкріплювати оцінку політичних

рішень, аргументацію та узгодження політичних міркувань. Візуальні засоби малих розповідей про Брекзит поділяються на наративно-візуальні адаптації, прецедентні зображення та візуальні повтори.

Підтверджено, що у малих розповідях у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” конструюється віртуальна дискурсивна особистість оповідача, важливим складником якої є позиціювання суб’єкта. Виявлено три основні типи позиціювання суб’єкта у коментарях до постів соціальної інтернет-мережі “Фейсбук”: епістемічне, афективне та наративне. Вони актуалізуються мовними, метаграфемними та візуальними засобами. Епістемічний тип позиціювання, що спирається на знання та досвід оповідача з обговорюваної теми, реалізується за допомогою модальних та евіденційних маркерів. Афективне позиціювання передає почуття, емоції та оцінки оповідача, його суб’єктивне ставлення до предмета обговорення, співрозмовників або інших осіб. Наративне позиціювання суб’єкта передбачає використання конвенційних засобів, що вказують на те, що мовець постає як оповідач. Наративне позиціювання суб’єкта малих розповідей про Брекзит у соціальній інтернет-мережі “Фейсбук” передбачає відкритість закінчення історії, що оповідається. Цей тип позиціювання також вказує на те, що певні сегменти аудиторії є більш ратифікованими, інтенсивніше залученими до спілкування у соціальній мережі “Фейсбук”.

Ключові слова: Брекзит, екологізм, жанр, інтернет-дискурс, мала розповідь, модус дискурсу, наративний вимір, наративно-дискурсивний підхід, позиціювання суб’єкта, соціальна інтернет-мережа “Фейсбук”.